

מתנת משה

שיחות

מורנו הגאון

רבי משה נתן דיכובסקי זצ"ל

ראש השנה

דברים אחדים

עומדים אנו בסיומה של שנה קשה וכואבת, בה נומל כבוד מבית היינו, ונחטף לבית עולמו עטרת ראשנו, ראש כוללנו הנערץ לשמו ולזכרו תאות נפש הגאון רבי משה נתן דיכובסקי זצ"ל, אשר יסד ומיפח את חבורתנו בהכמה ובתבונה, ומלבד שיעוריו תמידין בסדרן על עניני הסוגיות עוד זכינו ליהנות מצוף אמרותיו שלימדנו דעת בעניני המועדים, ובדרכי עבודת האדם בהכנה הנצרכת לקליטת אורות המועדים.

והנה ככל שאנו מתקרבים לימי הדין-הימים הנוראים, משמעות ימים אלו מתחדדת ומקבלת משנה תוקף על היותם נוראים מאוד מאוד, ומי ימצה עומק הדין, ועל כגון דא נאמר וסביביו נשערה מאוד, דהם אלו שסבבה ההשגחה העליונה שההנהגה אתם בסוד עלה במחשבה לברוא את העולם בדין, אמנם זאת ידענו שסיבת הכל מדת טובו יתב' להיטיב לברואיו הטבה שלמה ונצחית בעולם שכולו טוב, ותפילתנו שנזכה כולנו בימי הדין לעורר את שורש מדת טובו ורצונו להיטיב לברואיו, ובכח השופר יעבור מכסא דין לכסא רחמים, ומלך הפץ בחיים יזכנו שנזכר ונכתב בספר החיים ברכה ושלום.

ובעת כזאת נפשינו הומיה ברגשי געגועים עזים למשמע דברי קדשו של מורנו זצ"ל שבהם האיר לנו הדרך בעבודתנו בימים קדושים אלו, על כן נדברנו להוציא לאור כמה גרגרים משיחותיו שנאמרו לפני ימי הדין, וכמו שבשעת אמירתם עשו הם רושם בלבבות שומעיהם, אף כעת יאירו הם את הדעת ויהיו בעליהם.

הדברים נערכו במהירות ועל כן אתנו תלין משוגתנו.

בני החבורה

כולל "שיח יוסף" שע"י ישיבת "תורת חיים"

בביאור עניין זכרונות ובמהות מידת הרחמים

ערה"ש תשע"ו

ראש השנה נקרא "יום הזכרון" וכן בתפילה מזכירים ענינו של יום זה כיום הזכרון, ומבואר ברמב"ן שנקרא כך משום שהשופר הוא המזכיר, ובמהר"ל בתפארת ישראל מבואר שעצם היום במהותו הוא זכרון.

ויש לבאר ענין הזכרון לפני הבורא יתברך, והרי הקב"ה זוכר הכל, וכמו שאומרים במוסף של ר"ה "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית, כי אין שכחה לפני כסא כבודך ואין נסתר מנגד עיניך ... הכל גלוי וידוע לפניך..." ואם כן עלינו להבין לשם מה הוא צריך לזכרונו, מאחר והוא זוכר וידוע הכל.

עוד יש לבאר את עיקר עניין מידת הרחמים. שהנה איתא באר"י ומקורו בזהר שהשופר מהותו למתק הדינים שהתקיעה היא כנגד דין והשברים והתרועה הם כנגד רחמים, ומהותם למתק הדינים, וכפי שאומרים ביה"ר שאחר תקיעת שופר. וכן ביה"כ ענינו של יום הוא י"ג מדות הרחמים. ויש לבאר עניין זה של רחמים.

דהנה איתא שבמוצאי יוה"כ שיוצאת בת קול ואומרת "לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה אלקים את מעשיך", וזה צריך ביאור שהרי ברור שמי שעמד בדין בפני שופט ונמצא אשם, ואף על פי כן פטרוהו מעונש מכל מיני סיבות אישיות, וכי יצא גאה ומרגיש שרצו את מעשיו, אמנם יצא שמח, אך ודאי לא בתחושה שמעשיו מקובלים ורצויים, וישתדל לשכוח מכל העניין, וא"כ מוטל עלינו לברר ענין זה שיוצאים בשמחה מיוה"כ כאילו זכינו בדין בצדק וביושר ולא מחמת שריחמו עלינו.

כמו"כ מבואר שהכהן העולה בכבש המזבח היה עולה ביה"כ באמצע המזבח בשונה משאר ימות השנה שעלה בצד המזבח, כדי להראות מעשה בעלות, וגם זה צריך ביאור שאם כל תוכן היום הוא רחמים, וכל זכייתנו היא מחמת הרחמים מה מקום לגאווה וכבוד ביום זה.

ועל יסוד הדברים בזה כבר עמד הרמח"ל בדרך השם, וכתב שיש ב' עינינים של רחמים. א. ענין הרחמים שהוא בבחינת נהמא דכיסופא, והוא לאדם שלא מגיע לדונו לזכות, ואין לו זכות קיום ואעפ"כ א-ל רחום והנזן מתמלא רחמים עליו ודנים אותו ברחמים על אף שלא מגיע לו. ב. יש מידת הרחמים הניתנת בצדק וביושר. ומבואר שבר"ה מידת הדין תובעת לדון ברחמים, ורחמים אלו אינם נהמא דכיסופא. ודברים אלו צריכים ביאור שלכאורה הוא ענין והיפוכו דהרי דין הוא היפך הרחמים א"כ איך הוא תובע לדון ברחמים, וגם מאיזה טעם אי"ז באמת נהמא דכיסופא והרי לכאורה מידת היושר הוא לדון בדין ולא ברחמים.

ויש לבאר בהקדם המבואר בחז"ל שהקב"ה ברא את העולם במידת הדין ראה שאין העולם יכול להתקיים שיתף עימו מידת הרחמים. וברור הדבר שה"ו מלומר שכביכול הקב"ה שינה מתכניותיו המקוריות משראה שא"א לעמוד בהם. והנה אילו היינו רואים שאכן רוב בני אנוש עומדים בדין ומקיימים את רצונו ית' בשלמות ניהא להבין שמתחילה הקב"ה העלה לברוא העולם בדין ומאחר וראה שיש מיעוט בנ"א שאינם יכולים לעמוד בזה שיתף מידת הרחמים למיעוט שאינם יכולים, אך הרי כתיב "אם עוונת תשמור ה' מי יעמוד" וכן " אין אדם...אשר טוב ולא יחטא" וכן מבואר בחז"ל שרק שבעה מימות עולם (ובזוהר מבואר על תשעה) מתו בעטיו של נחש ואילו כל יצורי עולם לא מילאו את רצונו ית' בשלמות. ואם כן צריך להבין איך מלכתחילה עלתה בכוונתו לברוא את העולם במידת הדין והרי אין אדם היכול לעמוד בכך.

ויש לבאר עניין זה בהקדם דוגמא מהחיים: שהרי בעל מפעל המחפש עובדים ודאי יקה עובד שיוכל למלא את תפוקת העבודה הגבוהה ביותר, וזה מאחר שמטרת המפעל הוא להכניס כסף ולכך מי שיכול למלא את המטרה בצורה הטובה ביותר הוא יקבל את העבודה, וזוהי מדת הדין שמסתכלים אך ורק על תפוקת העבודה ולא על גורמים נוספים. וזהו הדין שאנו נמצאים בעולם למלאות את תכלית המפעל האלוקי שהוא קיום תורה ומצוות, ומי שיכול לקדם את מטרת הבריאה בצורה הטובה ביותר הוא אשר יכול לזכות בדין. וזהו הבסיס של הדבר שכך צריך להיות שהאדם ימלא את תפקידו בשלמות.

אמנם כשם שאם אין מחיר לדבר כך אי אפשר לעשות הנחה, כך הוא מידת הדין ומידת הרחמים, שמידת הדין הוא הבסיס של הדבר, אמנם כיון שבני האדם הוא דבר חי שאי אפשר לדונם רק האם הם ממלאים את מטרם או לאו, שאינם כלי למלאות רצונות גרידא אלא יש בהם רוח חיים, (וכפי ששמעתי על אדם שהביא סטנדר לביהמ"ד וכתב עליו את שמו, וכשראה אדם הנשען ומניח את ידו על הסטנדר, גער בו על כך שהוא משתמש בדבר פרטי שלו, והנה מצד הדין צודק הוא, אך ודאי שאי"ז מידת הרחמים). וזהו מהות מידת הרחמים, שאף שוודאי היעד והשאיפה של האדם צריכה לשאוף ולהשתדל לשלמות, עם זאת כיון שא"א לעמוד במידת הדין שהרי אין צדיק בארץ שלא יהטא לכך בהכרח עושים הנחה לדונו במידת הרחמים. וזה ביאור הדבר שמדת הדין תובעת לדון ברחמים דכיון דמדת הדין אינה יכולה לעמוד לבדה שאין אדם שיעמוד בה, לכך היא תובעת לדון במידת הרחמים. וע"פ זה יתבאר ענין מאמרם שהקב"ה שיתף מידת רחמים במעשה בראשית ואין זה סתירה למידת הדין, כיון שמידת הדין היא הבסיס להכל אמנם מתוך זה הקב"ה דן במידת רחמים.

ונבאר בזאת את ענין הזכרונות. הנה בתקיעת שופר נאמרו כמה כוונות, שרבי סעדיה גאון כתב לכוון כנגד אילו של יצחק, ואילו הגר"א כתב לכוון להמלכת הבורא למלך. ובוודאי שאין הכוונה שבאותה שעה עלינו לכוון כמה כוונות, אלא הכל עניין אחד. וביאור הענין הוא ע"פ מה שהבאנו שזה ודאי ששום מעסיק לא יעסיק עובד שלא יביא לו תפוקת עבודה מלאה, אמנם ישנם מקרים שהדבר יהיה שונה. וכגון במקרה שמציעים לאברך שני חברותות ללימוד מסכת נדה, האחד מוצלח יותר ומתאים יותר מחבירו, והנה אם יבוא לבחור כעת ודאי שיבחר את המוצלח יותר כיון שבדין הוא כך שיפיק ממנו את המירב, אמנם אם כבר למד עם חבירו זמן שעבר ונקשרו ביניהם קשרי ידידות ישקול להמשיך עמו, כיון שאף שמן הדין היה ללמוד עם מי שיהיה לו ממנו יותר תועלת, עם זאת כיון שיש לו כבר קשר עם חבירו יוותר על שיקולי התפוקה מחמת הקשר שנוצר.

וענין זכרונות הוא יצירת קשר, וכמבואר במהר"ל שעניין זכרון באופן כללי דהיינו לתפוס ולזכור דבר, אינו ענין של כישורים אלא שאדם זוכר את מה שהוא מתחבר אליו ומקושר אליו, ולכך סוגיא שמחדשים בה ועמלים בה, זוכרים אותה יותר כיון

שמחוברים וקשורים אליה. (וכמובא מהחתם סופר מסוגיא שהידש בה דבר הרי שהוא זוכר את הסוגיא היטב יותר מסוגיא שלא הידש בה אף שברור שלא חסר לו מאומה באהבת תורה, עם זאת במה שהידש נתקשר ולכך זכר). וזה עניין זכרנו לפניך, שמבקשים מהקב"ה שאף שיש לו יתברך במפעל האלוקי אנשים שממלאים את תפקידם טוב ממני ואילו אני לא ממלא את תפקידי, מכל מקום תקיעת שופר היא כעין פניה על הקשר שנוצר ואנו מזכירים לקב"ה את הקשר שנוצר בינינו ע"י אילו של יצחק וכן ע"י המלכתו, ששניהם עניין של יצירת קשר וכדיתבאר.

וביתר הרחבה, הנה בתחילת זכרונות בתפילת מוסף אומרים אתה זוכר וכו' שענינו שהכל גלוי לפניו יתברך, אך בהמשך מופיע פסוק שלכאורה אינו קשור לענין כלל "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמין בך ..." ונראה לבאר ענין הפסוק בהמשך לקטע הקודם, והוא, שאנו פותחים בכך שמצד הדין אין לנו כל יכולת לעמוד בדין כיון שהכל גלוי לפניך, אך ממשיכים "אשרי איש שלא ישכחך..." דהיינו שאנו יוצרים קשר עם הקב"ה והוסים תחתיו אז דורשיך לעולם לא יכשלו.

וכשם שבמעשה הנה כשאמר לה עלי שתחת בנה תקבל בן מוצלח ממנו, סירבה ואמרה אל הנער הזה התפללתי, וכך יאמר כל הורה, והסיבה ברורה כיון שכבר נוצר קשר אל בנה, הרי שאף שהדין היבש היה אומר שעדיף לקבל בן מוצלח ממנו, שממנו תקבל יותר נחת, אך הקשר והחיבור גוברים. וזה שאנו אומרים לקב"ה שאף שמן הדין לא היינו ראויים כיון שאיננו עושים את התפוקה הנצרכת למפעל האלוקי אך "אשרי איש שלא ישכחך ולא יכלמו כל החוסים בך" שאנו יוצרים קשר עימו יתברך, ולכך מהמת זה יחננו.

ובזה יבואר מדוע מדת רחמים זו אינה נקראת "נהמא דכיסופא" כיון שאין זה מתנת חנם על מה שלא נעשה על ידנו כלל, אלא רחמים אלו נוצרו מהמת יצירת הקשר שאנו כמו ידנו יצרנו ופעלנו עבורו, והזכרנו עצמנו לפניו.

ויצירת הקשר מתחיל כבר בערב ר"ה שכתוב שאף שמי שיש לו משפט לובש שחורים וכו', אך אנו מסתפרים ולובשים לבנים כיון שאנו סמוכים ובטוחים בו שיעשה גם. ועניין זה שאנו סמוכים ובטוחים בו הוא ענינו של יצירת הקשר, שהרי אנו בטוחים וסמוכים על מי שקשור אלינו. וזהו גם החיבור בין מלכויות לזכרונות

שענינו אחד שאנו ממליכים אותו יברך עלינו ומאמינים שהכל בידו, ולכך אנו רוצים לסמוך ולבטוח בו כיון שהוא כל יכול, ומאחר ואנו סמוכים ובטוחים בו, זה אשר גורם לזכרונות שהם הזכרת הקשר עמו "אשרי איש שלא ישכתך ובן אדם יתאמץ בך". וכשם שחבר ענינו אדם שאתה מזהיר אליו ולכן אתה יכול לסמוך ולבטוח בו.

וזה ענין הרחמים, שמידת הרחמים אימרת לא להתייחס לדברים רק לפי מידת התועלת והתפוקה, אלא להתחשב גם בקשר ובחיבור שנוצר. ולכך אחרי שממליכים אתנו בתקיעת שופר שמהותו יצירת קשר וכן באילו של יצחק שמוכרים שהקשר הוא כבר מוזמן ומאבותינו, לכך בזכות זאת אנו מבקשים רחמים.

כתיב "כי עין בעין יראו" ומשמעותו כמו שאומרים לאדם 'תסתכל לי בעיניים', שאין במשמעותו רק שאני מעוניין לראות עיניו, אלא כוונת הדבר שאני מעוניין לראות איך אתה מסתכל עלי. וזה משמעותו יצירת קשר שהוא עניין הדדי שמלבד יצירת הקשר גם מבקשים לראות חזרה את הקשר, וזה משמעות "עין בעין", ואנו מבקשים לראות תמורת הקשר שיצרנו את הרחמים, ולכך ודאי שאין זה נהמא דכיסופא כיון שאנו יוצרים את זה, וכפי שנתבאר.

ובאמת שעניין זה הוא עבודתנו לא רק בימים הנוראים אלא בכל השנה. וכפי שהבאנו מכבר מהגר"א שיעקר התורה והמצוות הוא הבטחון, וביאור העניין כנ"ל, שעניין הביטחון הוא שאנו נשענים וסמוכים בו, וזה עיקר ענין התורה להיות קשורים וחבורים אליו. ואף שיסוד הדברים הוא בר"ה ע"י המלכויות והזכרונות, אבל באמת בכל השנה זה תפקידנו.

וזה ביאור העניין שאנו מבקשים "אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים ואם כעבדים עינינו לך תלויות..." שמהות הבן בשונה מהעבד הוא שאף אם אינו עושה את תפוקת העבודה שלו אם זאת מרחמים עליו מחמת האהבה והקשר שיש אליו.

ידוע מבעלי המוסר שהרוצה לזכות בדין יתדבק במידת המעביר על מידותיו ויעבירו לו על כל פשעיו, ואין זה ענין גרידא של מדה כנגד מדה. אלא הביאור הוא שאדם המעביר על מידותיו הוא משום שאין הוא מסתכל על חברו כספק

תועלת בלבד, שברגע שהוא לא מועיל לו ואדרבה הוא מכעיסו הוא לא מוחל לו, אלא ההסתכלות היא כעל ייצור אנוש ואדם חי שיתכן והוא מעה ועם כל זאת לראות את החי שבו ולמוחל לו. ולכך אם אתה רואה את חברך כאדם החי שראוי למוחל לו, בהכרח שאתה גם חי ולכך ההתייחסות אליך תהיה כאל אדם חי.

איתא בגמ' שג' ספרים נפתחים צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים גמורים למיתה, ובינונים עומדים תלויים עד יוה"כ, וכבר הקשו הראשונים שהרי עינינו רואות צדיקים גמורים שנגזרו למיתה ואילו רשעים לחיים. ותירצו התוס' שממרא זו קאי על דין של עוה"כ. וביאר הרמח"ל דברי התוס' שיעקר הדין להגדיר את מקומו של האדם היכן הוא עומד. ועפ"י ביאר מה שאומרים 'מי כמוך אב הרחמים זוכר יצוריו לחיים ברחמים' וקודם לכן אומרים "זכרנו לחיים מלך הפץ בחיים", וביאר שהם שני ענינים. שזכרנו לחיים משמעותו עצם החיים שהוא מיקומו של האדם בעולם, ואח"כ מבקשים על השנה הקרובה שיגזר בה חיים טובים. והעניין של הגדרת מיקומו של האדם בעולם שהוא החיים, משמעותו כמה האדם מחובר לקב"ה, וכמדת הקשר שלו עם הקב"ה כך הוא רמת החיים שלו.

וכאמור זה עניין הרחמים שהוא ההיפך מהדין לראות האדם כחי, ולא רק כסתם חי, אלא כקשור ומחובר אליו, והקשר וההיבור נעשה ע"י מלכויות שממלכים אותו למלך ומראים שאנו סמוכים ובטוחים בו ועליו נשענים, ואח"כ בא זכרונות להזכיר לקב"ה כמה אנו קשורים אליו.

וזה המעלה הגדולה של הביטחון, שעליה נאמר "זהבטח בה' חסד יסוכבנו", והוא שמי שבטח בו וסומך עליו זה לא רק שבזכות זה יזכה לחסד, אלא שהוא עצמו נמצא במקום אחר וחוסה בצילו. וזה אנו עושים בר"ה ולאחר מכן ביוה"כ.

ובאמת כפי שאמרנו מדת הביטחון הוא קניין לכל השנה ומי שיש לו צרות וקשיים מביין לבד שזה הדבר היחיד שעליו אפשר להישען, אבל גם מי שחייו הולכים על מי מנוחות, צריך לדעת שזה הקניין היחיד שיעמוד לו בחייו המלאים מהמורות, ואם הוא לא מעוניין שכל מהמורה תעיף אותו לצד זה ולצד אחר וכך ימשיך לגרור את החיים, עליו לדבוק במדת הביטחון שהוא הכלי היחיד שנותן לו חוסן ויציבות, ומי שדבק במידה זו רואה דברים בצורה אחרת ויודע שיש לו על מי להישען בכל

זמן ועת. ולדאבוננו העולם מלא צרות וצריך לדעת שבר"ה יש הרבה מה להרוויח אך מאידך ח"ו להפסיד. ולא צריך לומר את זה אבל כל הזמן רואים ושומעים על צרות כאלה ואחרות ומי שיש לו צרות מבין לבד שהדרך היחידה היא הבטחון, ומי שאין לו ב"ה צריך לדעת שעליו להודות על מה שיש לו ולעשות תשובה ולא לחכות עד שח"ו יהיה בצד האפל של החיים.

הקב"ה יזכה את כולנו ברחמיו לחיים טובים ואז נזכה כולנו לכתובה והתימה טובה.

ובחרת בחיים

ערב ר"ה תשע"ז

הנה בתפילת הימים הנוראים מצאנו ד' ענינים המוזכרים והזוררים על עצמם פעמים רבות בהטיות ומוטיבים שונים. הראשון שבהם הוא "חיים", שבכל תפילת שמו"ע מוזכר כמה פעמים. השני הוא המושג של מלכות ומלך. וכן את עניין הזכרונות והשופרות. דהיינו חיים, מלכות, זכרון ושופר. ונראה דאי"ז בכדי אלא הם עיקר היום. וצריך להבין אם כן מהי המשמעות כלפינו.

גם צריך להבין הקשר בין ארבעתם, והנה יש אנשים המכינים עצמם לקראת תפילת מוסף של ר"ה ולומדים מספר פירושים על מלכויות זכרונות ושופרות, (וכן ראוי לעשות). ולפעמים נמצא שבשעת התפילה עומד האדם מבולבל מרוב פירושים וגם הוא מתפזר לכל מיני מקומות. ובודאי שהפירושים מדברי רבותינו נכונים. אך עם זאת צריך לזכור את הבריה התיכון של התפילה, המקשר את שלשת הענינים של התפילה שהם מלכויות זכרונות ושופרות. ואף העניין של חיים המוזכר רבות בתפילה.

וראשית עלינו לבאר עניינו של חיים המוזכר בתפילה. ידועה הגמ' בר"ה דף ט"ז א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן שלשה ספרים נפתחין בר"ה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלוין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה. א"ר אבין מאי קרא ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים ר"נ בר יצחק אמר מהכא ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינוניים, ע"כ. ויש להעיר שאין זה דרכו של הבבלי להביא ענינים המתנהלים בשמי מרום ולא לפנינו, ומימרא זו מאפיינת יותר את סגנון הזוהר או המדרשים אבל לא את הגמ' הרגילה בדרך כלל להביא את הקורה בעולמנו ולא בעולמות העליונים למעלה מהשגתנו. (ויתכן שהגמ' הביאה את זה כדי לבאר מדוע אין אומרים הלל שזה

הנוגע אלינו משום פחד הדין). ונראה דמוכרח מזה שהגמ' לא הביאה את הקורה בשמים רק כדי לסבר את עינינו על המתנהל שם, וכנראה שזה גם נוגע אלינו.

ויש לבאר ובהקדם ביאור חלקנו בדין ובמשפט של ר"ה. דאף שאנו לא מופיעים בפועל בפני ב"ד, מכל מקום יש לנו חלק בכך, וביערות דבש כתב שהתקיעות הם הזמנה לדין שכביכול אנו מזמינים שידונו אותנו, וזה הסיבה שהשמן מתערבב ע"י התקיעות שאינו מכין היאך הנאשם מומין לעצמו את הדין, וסמך דבריו על הנאמר בתפילה "ובשוfer גדול יתקע ... ויאמרו הנה יום הדין" דהיינו שע"י תקיעת השופר בא הדין.

(ועניין זה שיש לנו חלק במשפט נמצאנו גם בשפת אמת שהקשה על קרא "דלא תטה משפט", דהיה לו לומר לא תטה מן המשפט דכך הדרך לומר, דאין הוא מטה את המשפט העומד במקומו אלא מטה מן המשפט. ותירץ דכיון דמוגיד דבריו ליעקב א"כ בכוח הדיין הנוטל שוחד להטות את המשפט עצמו. וזה כנ"ל שיש לנו כח לקבוע את המשפט עצמו).

ונראה שיש לנו חלק בקביעת המשפט עצמו, דהנה בהך ג' ספרים שנפתחים, במשמעות הספר מבואר כג"א דהיינו סיפור, וספרים אלו מספרים על תכלית הבריאה והנבראים, וספר זה מלא בפרקים של כל יצורי אנוש ומטרתם בחיים, ומה שהם עושים כשכיל להגשים את מטרתם. ובודאי שגם למתים יש פרק בספר הנ"ל כיון שגם הם היו חיים והיה להם מטרה. ונראה שזה ספרם של רשעים גמורים שכיון שאינם עושים את תפקידם הרי הם כמתים, ורשעים כהייהם קרויים מתים כיון שרשע אינו ממלא את תכליתו הרי הוא כמת, ולכך אינו בספר החיים אלא בספר המתים.

ואנחנו ביום זה תפקידנו לכתוב את עצמו בספר החיים. ובגמ' שהבאנו כמקור לספרים הנפתחים את הפסוק שאמר משה רבנו "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" ומעולם נתקשיתי מה כביכול איים משה שרבינו בזה שימחה ספרו מספר התורה, ומה חמור בזה כ"כ. ואף שהפסוק מדבר על ספר התורה אמנם להתנבאר בגמ' הרי שספר היינו ספרן של צדיקים וביארנו שמשמעות הספר היא ששם מתואר כל אחד מה תפקידו בבריאה ואיך הוא ממלא את תפקידו, וא"כ ברור מה

היה המור בכך שימחה מספר החיים, דהיינו שמושה רבנו אומר בזאת שאינו רואה את התפקיד בכריאה, ולכך זה המור כ"כ, שהרי למושה רבנו תפקיד רב בכריאה.

וכאמור הגמ' קראה לספרם של צדיקים ספר החיים ולספרם של הרשעים ספר המתים. והנה כתיב "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ... ובחרת בחיים" וצריך להבין שלכאורה היה לו לומר את הטוב ואת הרע ולמה הקדים את החיים ואת המות, ונראה שעיקר החילוק הוא בין חיים למות, וכן בציווי של ובחרת בחיים ולא נאמר ובחרת בטוב. ונלמד מזה יסוד גדול שטוב הוא חיים ומות זה רע.

וכן מצאנו ברכינו יונה (שע"ת שער ג') שכתב את המעלות שבהם יזכה האדם לעולם הנצחי, והמעלה הראשונה היא הבחירה שנאמר ובחרת בחיים. ויש לעיין למה הביא את הבחירה כמעלה ראשונה הרי כל קיום מצוה וכל פעולה שעושים מורכבת מבחירה של טוב. ונראה מדבריו שעצם הבחירה בטוב היא מטרה לכשעצמה.

וביאור הדברים הוא: שכח החיים הוא הכח החזק ביותר בחיים, וכשם שתינוק שנולד שעדיין לא יכל לעשות כלום והנה לאחר כמה שנים יושב בחיידר ולומד. ומניין הכח הזה, מכח החיים שהקב"ה טבע בכריאה שאדם רוצה לחיות ולהתקדם. חז"ל אומרים על הפסוק מה יתאוונן אדם חי גבר על הטאיו" דיו שרואה את אור השמש, וביאור הדבר הוא שמשמעות השמש היא חיים ולכך אף אדם השוכב כעת חולה או יושב בבית סוהר עם זאת הוא חי, ולכך מה לא להתלונן, כיון שהשמש מסמלת את החיות ואת האור. (וברבנו יונה מבואר שזקן ישב באור השמש והוא כנ"ל משום שזקן חסר לו בכח החיות ולכן יהנה מכח השמש). ואפילו אדם מחוסר הכרה אם נפצע מיד הגוף ישלח אותות לתאים הסמוכים לסגור את המקום. וזה כח החיים.

לעומת זאת רע משמעותו מות. דוגמא לדבר: אדם שנוהג לגנוב לכשנשאל אותו האם לדעתו צורת החיים צריכה להתנהל בגניבות, הרי שיאמר שודאי שלא וימצא מצדקי לגנבתו, והיינו שהוא מביין שהגניבה היא נגד החיים, וכך הוא בכל המידות

וכמבואר בספרים שהמידות הרעות הם כויתור על החיים, וכל החטאים ענינים ויתור על החיים. שכח החיים הוא כח של טוב והאדם מנצל את זה לרעה.

וכמבואר בגמ' בב"ק מבעה זה אדם דכתיב (ישעיה כא-יב) אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו. ופרש"י וגם לילה. השך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו. והיינו שמשמעות החיים הוא ליוזם ולרצות לטוב. בזוהר מבואר דהקב"ה הוא בבחינת כיסופא דכל כיסופין והיינו הרצון של הרצונות וכתב ע"ז הגר"א שכל רצון של אדם הוא מכה זה שהוא רוצה את הקב"ה. והיינו שכל מה שרואים שאנשים הופכים עולמות ליישם את רצונם הכוח הוא מכה כיסופין דכל כיסופין, ומי שלוקח את הרצון למקומות אפלים זה בבחירתו.

ובר"ה שהוא יום של בחירה עלינו לבחור בחיים. וכפי שסיפרתי כבר על החידושי הר"ם ששיכל עשרה מילדיו בחייו, כשאחד מבניו רבי אברהם מרדכי זצ"ל היה כפסע מהמות ניגש אליו אביו ואמר לו "נאמר ובהרת בחיים אתה צריך לבחור לחיות", וזה מוטל עלינו לבדוק בחיים ולבדוק במי שנותן חיים ומהי החיים. ועל האדם להחליט היכן מקומו האם הוא רוצה בחיים ולדבוק בחיים.

שמעתי מהגרמ"ש שפירא זצ"ל שעיקר העבודה בר"ה הוא לדבוק באור פני מלך, ולכשדבקים בו שהוא החיים ממילא נמצאים במקום של חיים, והיינו לדבוק בטוב שהוא החיים, וממילא לדבוק בנותן החיים, וזה מטרת מלכויות וזכרונות ושופרות.

וזה משמעות ג' הספרים הנכתבים לגבינו, שבדינו להחליט באיזה ספר אנו מעונינים להיכתב האם אנו בוחרים בטוב שהוא ספר החיים או ח"ו להיפך.

בגמ' בע"ז דף י"ט מבואר אשרי איש ירא את ה', בעודו איש ירא את ה', ופרש"י להכיר את בוראו בעודו צעיר. ומבואר ברש"י שהגדיר את התשובה כלהכיר את בוראו, דהיינו לדבוק בחיים.

ידוע שאדם שאיבד תקוה לחיות הרי זה עניין של זמן עד שימות, דבר זה מצוי באנשים הולים ומסכנים, אבל לו יצוייר אדם בריא שאבד לו הרצון מהחיים ברור שהוא ימות, כי רצון החיים הוא המחיה אותנו, וזה הכח שבו אנו צריכים לדבוק בכח החיים.

ואם נשאל אדם בפתיחת השנה מה נראה לו יהיה איתו בהמשך השנה, אזי אם הוא גוי הרי שבתחילת השנה ישתה לשכרה ויתגלגל שיכור כיון שאינו יכול להתמודד עם המחשבה שכעת מוכרע גורלו לשנה הבאה, ויהודי שהיה נשאל האיך תראה השנה הבאה שלו היה מסתבר שיענה שלפי אהווי הסמטיסטיקה יש לו כך וכך אהווי לחיות, אך למעשה היהודי ולו הפשוט ביותר יענה "יהיה טוב", וזה מכח הרצון של האדם לדבוק בחיים והשאיפה לחיים. וזה העניין של האכילה של ברה"ה לסימנא דמילתא לקוות לטוב ולדבוק בחיים.

והנה איתא בגמ' אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוכם ללמבוה, וכמה בשופר. ואף שידוע שיעקר הכוונה בשופר היא רחמנא אמר תקעו, אך ודאי שאין זה כהפצא דמצוה וכאתרוג, ומעבר לעצם קיום המצוה ודאי שיש עומק בדבר, וכמבואר שם בגמ' מלכויות וזכרונות קשורים לשופר. ומבואר בגמ' שהתוכן של שופר הוא מלכויות וזכרונות ושופרות.

והנה ההבנה הפשוטה של המלכת מלך היינו שאנו העבדים שלו אבל ודאי שלא כל העם הם עבדי המלך, אלא משמעות הדבר כלפינו הוא שאנו העם שלו, ומטרת המלוכה היא להיות מקור סמכות עבור העם ולשמור עליו, ומאידך על העם לשמור את חוקי המלוכה, ולכבד את המלך שזה חלקו של העם במלוכה, וכשם שאמרו חז"ל שאדם נשאל "המלכת הברך עליך" וודאי שאין על האדם להיות עבד של חבירו, אלא כונת הדבר שכשם שלעם יש אחריות כלפי המלך לשמוע לחוקי ולכבד אותו כך יש לאדם אחריות כלפי זולתו.

ובגמ' שם מבואר שמצוה לתקוע בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת בנו של אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם, והדברים תמוהים שעל ידי תקיעת שופר גרידא הרי זה כאילו עקדנו עצמו. אלא ביאור הדברים הוא שעל ידי שאנו ממליכים אותו למלך אנו מתדבקים בחיים, וזה עניין העקידה שאברהם אבינו ביטל רצונו ונתן את החיים של בנו כיון שהתדבק בחיים של נתן החיים, וזה עניין מלכויות לבטל רצונו ולהתדבק בחיים.

וזה גם עניין זכרונות. וכמבואר בתולעת יעקב שזכרונות הוא יהוד השלם. והיינו כפי שכבר ביארנו בעבר שעניין זכרון אינו כישורים אלא קשר לדבר והיבור אליו,

שדבר שמחוברים וקשורים אליו זוכרים אותו, וזה עניין הזכרונות שאנו מזכרים חסדי אבות בעקידתו של יצחק או בהזכרת לכתך אחרי במדבר, שזה מראה חיבור וקשר מסויים. וזה עניין יהוד השלם בזכרונות ליצור קשר והיבור.

ועניין שופרות הוא גם על דרך זה. והנה הבאנו את הגמ' בר"ה "ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני למוכה ובמה בשופר", ונראה לפו"ר בגמ' שאין עניין בעצם השופר אלא כהיכי תימצי להגיע לזכרונות, ונראה שעמדו בזה הראשונים, והיה מרגלא בפי הגאון רבי משה שפירא (ה' ישלח לו רפואה שלמה) (זצ"ל) להביא גירסת השלמי גיבורים בגמ' "שופרות, שתתנו לב ותצפו ליום הדין ולימות המשיח ובמה בשופר", והיינו שיש תכלית בשופר עצמו, שבפסקי שופרות נאמר על מתן תורה ועל לעת"ל, ונראה שהשופרות הם המשך של המלכיות והזכרונות שאחר שנאמר שאנו יוצרים קשר על הקב"ה, מהות השופרות הוא התכלית של הקשר, דמלבד עצם הקשר מעוניינים בפירות מהקשר. וזה מה שאנו אומרים בשופרות שיש תכלית של לקשר שהוא מתן תורה וע"י יבאו האובדים מארץ אשור וכו'.

והנה בנהוג שבעולם שמגיע מנהיג או אישיות נכבדה מקבלים אותו בכלי נשיפה, כגון הצוצרה וכדו', ולא מנגנים בכלים אחרים כגון כינור, וזה משום שבאים להדגיש ולהבליט שקורא כאן כעת משהו, וכן מצאנו במסע המחנות שהיו תוקעים בחצוצרות להדגיש שנוסעים כעת. וזה עניין השופרות להודיע שכעת נעשה כאן משהו שהוא המלכת מלך. וזהו במה בשופר.

והנה הקשה הרמח"ל מה הטעם שמוזכרים חיים טובים רק בסיפא של התפילה, ולא בתחילתו, ולהנ"ל הדברים מתבארים כיון שלא מדברים כעת על החיים בפועל אלא על הטוב ששמו הוא חיים, וחיים אלו לעולם הם טובים, ורק לאחר מכן מבקשים על החיים בפועל. וזה מטרתנו ביום זה לעבוד להתדבק בחיים, וזה רק בינו להכתב בספר החיים. ורק לאחר שבהרנו בחיים אפשר לבקש על חיים טובים בפועל.

ויש לעורר שהתשובה ביום ר"ה שונה מהתשובה ביו"כ שהרי בר"ה אין וידוי והתשובה לא נעשית בפה, ומבואר ברש"ש בדרשתו (הו"ד בפלא יועץ ערך ראש

השנה) שישנם דברים שהתשובה של ר"ה מכפרת מה שביזה"כ לא מתכפר, ונראה שהדברים מתבארים להנ"ל היטב והוא משום שתשובה זה אין ענינה חזרה בתשובה גרידא, אלא התחברות והתדבקות בנותן החיים וממילא מקבלים חיים, ולכל כוחה רב.

הקב"ה יעזור שיתקיים בנו הנאמר בתפילה "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" שעל ידי שדבקים בנותן החיים, זוכים לחיים כולכם היום.

ונזכה כולנו לכתיבה והתימה טובה.

ר"ה – רצוננו לעשות רצון בוראנו

אנו נמצאים ימים ספורים לפני ר"ה, ואפשר לעיין בדברי הרמב"ם בפי' המשניות בסוף ר"ה ושם הוא מאריך בעשר לשונות של יראה ופחד וכו'.

אבל לא צריך ללכת רחוק אלא אפשר לפקוח עיניים ולהסתכל על הסביבה ועל העולם איך עברה השנה האחרונה, ובשבוע האחרון נפטרה אמו של אחד האברכים שלמד אתנו עד לאחרונה, וסיפר אחד מהקרובים שהמצב לאחרונה היה ברור להיכן פני הדברים, ונגשו לשאול את פי הגר"ח קנייבסקי שליט"א אם יש מעם להמשיך להתפלל, והשיב דודאי אפשר לבקש שהיא תחיה עוד שבועיים עד ר"ה, ואח"כ זה כבר דין חדש. ודי בזה כדי להמחיש כמה ר"ה הוא יום מכריע.

אז מה עושים, יש כאלה שהולכים לשמוע כל מיני דרשות, ויש כאלה שמסתכלים בספרים קצת על זה וקצת על זה, ויש כאלה שמרוב יאוש טסים למי שאמר שאין יאוש כלל ומשליכים עליו את כל העבודה, הם מוכנים לשלם על הכרטיסים, אבל שאת העבודה הוא יעשה, אם נוסעים כי זו הדרך לעבודה זה ענין אחר, אבל שמושהו אחר יעבוד בשבילי נדמה שעל זה יש גמ' מפורשת שמספרת על ר' אלעזר בן דורדיא שבקש מהשמים והארץ שיבקשו עליו רחמים, והם אמרו לו אנו מבקשים על עצמנו, והמסר הוא שאת העבודה האדם עושה בעצמו לעצמו, ואין זו הדרך שאדם גדול ככל שיהיה יעשה את העבודה במקום האדם עצמו, והוא הבין והפנים את המסר ש"אין הדבר תלוי אלא בי" והניח ראשו בין ברכיו וגעה בכבי עד שיצאה נשמתו, והיינו שאף אחד לא יכול לעשות את העבודה במקומי, אלא האדם צריך לשבת עם עצמו ולחדור לרובדים הפנימיים ביותר בצורה כנה ישירה וחדה ללא פשרות ולראות לאן הדברים הולכים.

ולחבין את הדברים יותר נקדים כמה שאלות, הנה ידוע מה שהק' הגר"ם הובא בכוכבי אור מדוע ר"ה הוא קודם יוה"כ, ולכאורה היה מתאים יותר להגיע לר"ה אחר יוה"כ שהוא יום שבו מתנקים מעונות ובכך אפשר יהיה לעמוד בדין, וכן בצורה כזו יותר ראוי להמליך את הבורא.

עוד יל"ע שהרי ימי ר"ה הם חלק מעשרת ימי התשובה (המישית) והרי ר' יונה בשע"ת כותב שמצוה מהתורה לשוב בתשובה בימים אלו, וא"כ זה תמוה מאוד איך יתכן שהמנהג הוא שאין מתוודים בר"ה, והרי וידוי הוא מעיקרי התשובה, ואיך בחלק מימי התשובה אומרים לנו לא להתוודות ולעשות תשובה מכיון שלא מזכירים חטא.

עוד יל"ע דהנה בגמ' ר"ה מ"ז מבואר דאין דנים לו לאדם אלא לפי מעשיו באותה שעה שנא' כי שמע אלוקים את קול הנער באשר הוא שם, ומבואר שלא דנים את האדם לפי העתיד, וידוע מה שהביא שם הר"ח מהירושלמי זך וישר היית אין כתיב כאן אלא זך וישר אתה והיינו כעת, והיינו דמלבד שלא כוללים בדיון את העתיד, הרי גם את העבר לא דנים, והיינו שהדין הוא רק עפ"י ההווה עכשיו, נאגב, שמעתי פעם מהרב וולבה שאמר שהירושלמי הזה צריך להיות לאדם מורה דרך לר"ה שהימים האלו צריכים לעבור על האדם בשלמות ללא נדנדוד של חטא, שלא יהיה רגע של ביטול תורה כעם או לה"ר וכו', והיינו זך וישר אתה וכלומר שעכשיו אתה מושלם, אכן הדבר הזה צ"ע גדול דהן אמנם שלא דנים עפ"י העתיד מושם שהעתיד עוד לא קרה, אכן איך יתכן לדון לא עפ"י העבר, וכי אדם שירצה השופט יגיד לו שהוא דן לפי הרגע ההווה, וצ"ב.

וידוע מהאבודרהם דר"ת אלול נרמז בפסוק ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך, וכן יעויין ברש"י בפר' עקב עה"פ ומלתם את ערלת לבבכם שפי' אוטם לבבכם וכיסויו, וצ"ב מהו ענין זה, (ובמונחים רפואיים זהו התקף לב...). וצ"ב במילה הזו של ערלת הלב.

והנראה בזה דהנה איתא בתפילה גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות (עיין ברכות י"ז), ומבואר בזה דכל יהודי אפי' החוטא והפושע הגדול ביותר יכול לומר כל בוקר "אלוקי נשמה שנתת בי טהורה היא", והיינו משום שהנשמה הפנימית רוצה לעשות את רצון הבורא, וכי הדברים הוא דהנה כתוב בסמ"ג דהקב"ה ברא את המלאכים קדושים וטהורים כמעלתם הנבדלת, ואח"כ נבראו הבהמות עם כל התאוות הגשמיות, ואח"כ נברא האדם שהוא תערובת של מלאכים עם בהמות. ונמצא דבאמת הנשמה נשארת טהורה ובחלק הנשמה הפנימית אין שום תערובת לתאוות, והיינו דכל החטא הוא

רק בחלק הגוף אכן הנשמה לעולם היא טהורה ואין שום מנגע של חטא בנקודה הפנימית, והשאר זהו רק מעטפת של ערלה, וזהו ענין המילה שבכאן להסיר את הקליפה העוטפת הזו שהיא ערלת הלב.

וכאן נראה להעמיק בזה קצת, דהנה מכואר בשו"ע דאף מי שאינו נזהר כל השנה מפת עכו"ם ראוי שיזהר בעשייתו, ולכאורה זה צ"ע דאם היה כתוב שאדם יקבל על עצמו שמעתה ואילך יחמיר לא לאכול פת עכו"ם הרי זה מובן, אכן לא כתוב אלא רק שבעשיית האלו הוא יזהר מפת עכו"ם, וצ"ב וכי זו צביעות,

אלא שהאמת הוא שרצוננו לעשות רצון מלכנו, והיינו דבימים האלו לבנו טהור כמו מצבינו האמיתי ובלי השאור שבעיסה שמעכב.

והביאור בזה דהבורא נפה באדם נשמה, והנשמה נותנת לאדם חיים, וזהו עיקר רצונו של הבורא להיטיב והיינו לתת חיים לנבראים.

וזהו הרצון הבסיסי בכל האנושות ובכל היקום הוא רצון החיים, והפסוק אומר ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע ובהרת בחיים, ולא כתוב לבחור בטוב אלא לבחור בחיים, ומשום שהבחירה של האדם צריכה להיות בחירה בעצם החיים, ומשום שהנשמה היא עצם החיים והיא נשמת חיים, ונביראים כתב דהמקור לספיקא דאורייתא לחומרא הוא משום ובהרת בחיים. וכמובן שהחיים כפי רצון הבורא נותן החיים, ובימים אלו האדם צריך לעמוד על נקודת הרצון הזה ולהסיר מעליו את כל השאור שבעיסה וזהו מילת הלב.

ונראה לבאר יותר דהנה כתב הרמח"ל בדרוש הקיווי שהכח הזה של הצפיה לישועה של לישועתך קיוויתי ה' הוא המחיה את האדם, ואילו האדם יסיר מעצמו את כח הקיווי הוא ימות מיד, והיינו דכח הקיווי זהו רצון החיים, ולבחור ברצון החיים היינו לבחור בנשמת חיים, ואדם בלי רצון להיות ימות מיד, וכמו שידוע היום שאדם שחסר מוטיבציה לחיים הרי מותו זה שאלה של זמן.

ולפי"ז עבודתנו בימים אלו זהו להתחבר לרצון הפנימי שלנו, וזה רק ע"י האדם עצמו, והנשמה היא טהורה ואינה שייכת לחטא ולפגם, ולפיכך מובן מדוע הדין

הוא לפי מצב האדם בהווה כעת, כי זך וישר אתה – עכשיו, ורק אח"כ כשלב שני האדם צריך להתחרט על החטאים שאגודים בו מכח השאור שבעיסה.

ולפיכך מהלך הדברים הוא תחילה הדין בר"ה ואח"כ מחילת עונות ביוה"כ, ומשום שבתחילה האדם מתחבר עם הרצון הפנימי של רצוננו לעשות רצון בוראנו, ורק אח"כ מטפלים בשאור שבעיסה, וכן מובן מדוע לא מתוודים בר"ה, מכיון שהאדם מתחבר עם דרגת נשמתו שהיא נקיה מחטאים.

והנה עסקינן בסוגיית איסור חזרה ונכהגהות מרדכי מבואר דהתבשיל היה שם וחזר, ואנו מתפללים החזירנו בתשובה שלמה לפניך, ובי' הדברים דידוע דתשובה נבראה קודם העולם, ולכאורה צ"ע מה שייך תשובה קודם עוד לפני שיש חטאים, אלא הביאור הוא דתשובה של ר"ה לא שייכת למציאות של הטא אלא היבור לרצון הפנימי, והחזרה היא מהמצב שאנו עומדים בו למצב האמיתי שלנו שיש לנו נשמה טהורה.

וידועים דברי הרמב"ם שעיקר התשובה עד שיעיד עליו יודע תעלומות, וידוע מה שדייק בדבריו שלא כותב "יודע עתידות", וביארו בזה שאין הדין על העתיד, אכן להמבואר נראה לומר דמדויק מאוד שכתב "יודע תעלומות" והיינו הנקודה העלומה שבאדם שהיא הנשמה הפנימית שגנוזה באדם פנימה, וזהו ע"י מילת ערלת הלב.

וכל זה נעשה בר"ה ע"י השופר, שענינו לגלות את מה שהיה טמיר ונעלם, וכך צורתו מורה שתחילתו צר והוא מתרחב והיינ שהוא חושף את מה שהיה חבוי ונעלם, וכך יהיה לעתיד שיתקע בשופר גדול שתתגלה הגאולה והמציאות של עולם התיקון שהיתה נעלמת, וכך היה בשופר דמ"ת שהתגלה מציאות של תורה בעולם שהיתה גנוזה.

ומצאתי לזה מקור מדברי ר' יונה בשע"ת ביסוד התשובה שאומר שאדם שהוטא ופושע רוצה לחזור בתשובה יסיר מעליו כל העונות והזכויות וישים עצמו כתינוק שנולד, ולכאורה איך מיד ירגיש שהסיר מעליו כל העונות, אכן הביאור הוא

שלתינוק שנולד אין יותר מאשר את רצון החיים שהוא הרצון הפנימי והבסיסי, וזהו תחילת התשובה להתחבר לרצון החיים.

וידוע מה שכתבו רבותינו שצריך לקבל על עצמו קבלה טובה, והגרי"ם חידש דאפי' קבלה קטנה יכולה לשנות את מצבו הרוחני של האדם, אכן ברור דזהו דוקא בקבלה שנוגעת לסדר החיים ומהות החיים, וברור שאדם שיקבל על עצמו לקדש על מיץ ענבים של מאה אחוז ענבים ללא תוספת מים אין בה כדי לקדם אות מצבו הרוחני כל כך...

אכן מאידך קבלה שמביאה לשינוי בהתנהלות של האדם היא קשה לביצוע, ונראה להציע כאן משהו, וכמובן כל אחד יקבל לפי דעתו, דהנה אנו עוסקים בתורה ותורתנו אומנותינו, אכן אסור להישאר בתפיסה של הישיבה קטנה שלימוד באופן של תורה לשמה היה רחוק מהדעת, ששייך רק לחזו"א ... שזוכה לדברים הרבה, אכן ברור שצריך שזה יהיה היעד שלנו כאנשים שיושבים ולומדים כל היום.

והנה ידוע שאיכא מחלוקת בענין תורה לשמה דהחסידיים סברו דתורה לשמה היינו כדי להדבק בקב"ה, אכן בנפה"ח כתב דלשמה היינו לידע התורה על בוריה, ומצאתי בח"ה בשם עולם שענין הלשמה הוא לדעת את התורה שרצון ה' שנדע אותה, וזה מעין שילוב בין ב' הסברות, וכותב שם הח"ה דכמו דמצינו דבכתיבת ס"ת שמספיק שיתכוין בתחילה הכתיבה הה"נ מספיק לכוין בתחילת הלימוד. [וזה כעין סברת הגרש"ז שמחשבה בתחילה מועילה להמשך].

וזהו דבר קל לעשייה אכן הוא חייב להוביל לשינוי, ואם אדם יתמיד בזה זה זה ישפיע לכל מה שהלימוד משפיע עליו, ולכל ההתנהלות של הלימוד שהוא ידע שהוא לא הולך לכולל רק מחמת שכולם הולכים אלא הוא מכין מה הוא עושה וזה יביא לשינוי, ותורה לשמה מביאה את האדם להרבה הרבה שינוי, זהו דבר קל ביצוע, זה יותר קצר מהתפילה של ר' נחוניא בן הקנה ולדעתי אף חשוב לא פחות, זה הצעה מעשית שניתן להציע.

ה' יעזור שננצל את הימים הבאים עלינו לטובה, וזה תלוי רק בנו, ובזה נגיע לימי הדין הבאים עלינו לטובה מוכנים ככל שניתן, ונזכה להיכתב ולהתם לחיים טובים ולשלום, ותזכו אתם ובני ביתכם לשנה טובה ומתוקה.

חובת עבודתנו בחודש אלול

פתיחת זמן אלול תשע"ה

אנו נמצאים כעת בפתיחתו של זמן חדש ותחילת לימוד מסכת חדשה (מסכת נדה), ובכלל אנו נמצאים במצב שהזדמנויות חדשות נפתחות בפנינו.

הטור כשמביא את ההלכה שתוקעים בשופר מר"ה אלול מביא את המדרש הידוע (ומקורו בפרקי דר"א) שכמשה רבנו עלה בא' אלול תקעו בשופר ולכך נוהגים לתקוע בא' אלול, ובהמשך הביא הטור את הפסוק "היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו". ובפשטות הדברים (ויסוד הדברים מבואר בשל"ה) שכוונתו להרחיב את תקיעת שופר של ר"ה לכל אלול מאחר וזה גורם להרדה ולאמת הדין. והנה מצאנו פסוק נוסף בעניינו של השופר "אריה שאג מי לא ירא". והנה פסוקים אלו מתארים מצב שעל ידי תקיעת השופר המציאות היא שנחרדים ומתעוררים, ולא שצריך על ידי זה להתעורר אלא כך המציאות שכשם שנהמת הארי מהרידה בפועל כך תקיעת השופר מעוררת. אמנם עינינו רואות שדבר זה לא קורה, ואנשים שומעים את קול השופר ומתהלכים בנינוחות. וא"כ צריך להבין שהרי מאחר שמבואר בפסוקים ובחז"ל שקול השופר אמור להחריד ולעורר מדוע לא רואים זאת במציאות.

ובאמת שבאריה בעצמו ישנם כמה מקרים. ישנו את האריה אשר נמצא בגן החיות מאחורי סורג, אף כי ינהם וישאג הצופים לא יחרדו מכך. ומי שמגיע לבית הכנסת וצופה בתקיעת שופר כבארי בסוגר ודאי שלא על ארי זה נתכוונו חז"ל. ואין הכוונה אפילו על אריה שברח מגן החיות ומתהלך חופשי, אלא באריה מסוכן בהרבה.

וכפי שמתאר זאת בספר שבט מוסר לאחד מהקדמונים כמושל נמריץ לאדם שעמד בשפת בור ובתוך הבור מתהלך אריה, אותו אדם זרק אבן לתוך הבור והאריה שאג, אך שאגה זו לא החרידה את האדם כיון שהוא צפה בו מלמעלה. ובעודו שולה את ידו להרים אבן נוספת לזרוק לפי הבור, מעד ונפל לתוך הבור, כרגע לפני שזרק למעמקי הבור, נאחזה ידו בקלחי עשב שגדלו בחוליית הבור, וכך נאחו

בשארית כוחותיו כשלעלות מהבור אין בידו ומאידיך לשחרר את אחיות ידו וליפול לבור ודאי שלא רצה. לבנתיים הגיעו העכברים והחלו לכרסם בשרשי הקלחים, כשאט אט האחיזה התרופפה והאדם נפל לבור. והמשיל השבט מוסר את האריות המתהלכים בבור לר"ה, והקלחים שבהם נאחו לימי חודש אלול, והחולדות זה אדם המבטל זמן מאלול. וכוונתו שאדם המבטל מזמנו באלול הרי שהוא מחליש את אחיותו בחיים ומקרה עצמו לשיני האריות. ועל אריה זה דברו חז"ל שאנו נמצאים כפסע משיניו הטורפות.

ומאידיך בצד החיובי עלינו לדעת שלימים אלו משקל סגולי גדול להצליח בהם. והלון הזדמנויות נפתח בפנינו, וכמבואר בספרים (והאריכו בזה מרנן רבי ישראל סלנטר ורבי אהרן קוטלר) שאדם שצריך התאמצות מרובה להשיג הצלחה בלימוד ותפילה בכל ימות השנה הרי שיכול להשיג את זה בימי אלול ביתר קלות. וכידוע שלזמן יש סגולה עצמית וכפי שבלעם אילו היה תופס את הרגע שכביכול הקב"ה זועם בו ומקלל את עם ישראל הרי שהיה מכלה את עם ישראל, כך עלינו לתפוס את הזמן הסגולי של אלול שבהם אנו יכולים לתפוס ולהשיג בקלות מה שאי אפשר במשך כל השנה.

וזה אשר קראנו בפרשת השבוע נתתי לפניך היום... ובחרת בחיים, ומבואר בזהוהר ש"חיום" היינו ר"ה והיינו שבר"ה ניצב בידנו לבחור האם אנו מעוניינים בחיים או חליה להיפך. ואם כן ברור מה עלינו לבחור ולעשות בחודש זה, שמחד הוא זמן של סיכונים ועלינו להיזהר ולהשמר לא לכרסם בקלחים, ומאידיך הוא הלון הזדמנויות להשיג דברים נשגבים בחודש שבו משה רבינו עלה ונתרצה.

וידע מה שאמר המשגיח ר"י לוינשטיין שכמו שאין לפועל טענת אונס בזמן זריעה כיון שמהם חי הבעלים כל השנה, כך בחודש אלול אין טענת אונס, ואם דברים מסויימים נראים כמשך השנה כסיבה מספקת לבטל עליהם את הזמן הרי שבחודש אלול יש להתאמץ ביותר ללא טענות אונס כיון שמימים אלו חיים במשך כל השנה.